

Lag om beslut i särskilda regeringsärenden

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2013/14:179 i vilken regeringen föreslår att lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden (SRÄ-lagen) ersätts av en ny och moderniserad lag. SRÄ-lagen anger vilka typer av regeringsärenden som får avgöras i den särskilda beslutsordning som anges i 7 kap. 3 § andra stycket regeringsformen, dvs. att vissa regeringsärenden får beslutas av ett statsråd, under statsministerns överinseende. Bestämmelsen är således ett undantag från regeringsformens huvudregel om att regeringsärenden avgörs vid ett regeringssammanträde där minst fem statsråd deltar. Det föreslås att de grundläggande förutsättningarna för beslutsfattande i denna särskilda ordning uttryckligen ska anges i den nya lagen. För att möta dagens behov av möjlighet till beslutsfattande i särskild ordning och behovet av en terminologisk översyn föreslås också vissa förändringar i lagens förteckning av de ärendetyper där beslut får fattas enligt den särskilda ordningen. Lagen föreslås träda i kraft den 1 september 2014.

Konstitutionsutskottet tillstyrker regeringens lagförslag.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund.....	4
Propositionens huvudsakliga innehåll.....	5
Utskottets överväganden.....	7
Lag om beslut i särskilda regeringsärenden.....	7
 <i>Bilagor</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	9
Propositionen.....	9
Regeringens lagförslag.....	10

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Lag om beslut i särskilda regeringsärenden

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om beslut i särskilda regeringsärenden. Därmed bifaller riksdagen proposition 2013/14:179.

Stockholm den 8 april 2014

På konstitutionsutskottets vägnar

Peter Eriksson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Peter Eriksson (MP), Per Bill (M), Björn von Sydow (S), Andreas Norlén (M), Helene Petersson i Stockaryd (S), Karl Sigfrid (M), Karin Granbom Ellison (FP), Hans Hoff (S), Per-Ingvar Johnsson (C), Hans Ekström (S), Tuve Skånberg (KD), Jonas Åkerlund (SD), Mia Sydow Mölleby (V), Cecilia Brinck (M), Marie Granlund (S), Sedat Dogru (M) och Anna-Lena Sörenson (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Den 13 september 2012 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden. Utredningen överlämnade sitt betänkande (SOU 2013:18) i mars 2013. Betänkandet har remissbehandlats.

Den 13 februari 2014 beslutade regeringen att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagförslag. Lagrådet hade inte något att invända mot lagförslaget, men förordade att lagens första bestämmelse skulle ges en mera kortfattad lydelse.

Regeringen beslutade den 6 mars 2014 att överlämna propositionen till riksdagen. Regeringen anger i propositionen att den i allt väsentligt har följt Lagrådets synpunkt men tillfört en språklig justering i förhållanden till lagrådsremissen. I detta betänkande behandlas regeringens proposition.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Bakgrund

Enligt 7 kap. 3 § regeringsformen (RF) ska regeringsärenden avgöras av regeringen vid regeringssammanträden. Av 7 kap. 4 § RF följer att minst fem statsråd ska delta i ett regeringssammanträde. Regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut kan dock enligt 7 kap. 3 § RF andra stycket, i den omfattning som anges i lag, i stället avgöras under statsministerns överinseende av chefen för det departement som ärendena hör till. Sådana ärenden, som alltså avgörs av endast ett statsråd, har tidigare betecknats kommandomål. Den lag som i dag anger i vilka ärenden som beslut kan fattas enligt denna ordning är lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden, den s.k. SRÄ-lagen.

Historik

Att regeringsärenden, som huvudregel, ska avgöras kollektivt är en ordning av gammal hävd i Sverige. Detsamma gäller det särskilda undantaget för kommandomålen. Redan i 1809 års regeringsform föreskrevs således att regeringsärenden skulle föredras och avgöras inför konungen i statsrådet. Kommandomålen, vilka beskrevs som regeringsärenden som hade samband med konungens ställning som högste befälhavare över krigsmakten, kunde däremot i stället avgöras av konungen efter anmälan av chefen för Försvarsdepartementet. Orsaken till att kommandomålen var undantagna från den vanliga berednings- och beslutsprocessen ansågs vara målens ”särskilda beskaffenhet”, dvs. dessa mål krävde större enhet och snabbhet i beslutsfattandet. I 1809 års regerings-

form sänkades dock en tydlig beskrivning av vilka ärenden som kunde definieras som kommandomål. Senare fastställdes genom lagen (1921:15) om kommandomål vilka ärenden som kunde handläggas på detta förenklade sätt. Enligt 1 § var det ärenden som avsåg verkställighet i militärt hänseende av vad krigsmakten hade att fullgöra på grund av lagar, författningar eller särskilda beslut som konungen hade fattat i statsrådet. I lagens andra paragraf fanns en uppräkningslista av de särskilda ärendetyperna.

1974 års regeringsform

1974 års regeringsform innebar att konungen inte längre skulle medverka vid avgörandet av regeringsärenden. I stället antogs den beslutsordning som framgår av 7 kap. 3 § RF. I förarbetena diskuterades regeringens beslutsformer och som argument för den antagna huvudregeln om kollektivt beslutsfattande vid regeringssammanträden framfördes bl.a. vikten av samarbete över departementsgränserna och enhetliga värderingar i regeringsarbetet samt regeringens sammanhållning och möjligheterna att utkräva politiskt ansvar. Departementschefen tillade att det följde av ett parlamentariskt synsätt att alla beslut av regeringen borde vara uttryck för värderingar som är gemensamma för hela regeringen. Om undantaget för kommandomålen påtalade han att flertalet av de ärendena i och för sig var av den karaktären att de borde vara regeringsärenden, men att främst kravet på snabbhet motiverade att dessa även fortsättningsvis borde kunna avgöras i enklare former än övriga regeringsärenden. Vikten av en snabb handläggning förstärktes om riket skulle komma i en krissituation. Däremot ansågs beskrivningen av kommandomålen som regeringsärenden om befälet över försvarsmakten inte vara tillfredsställande, eftersom regeringen inte ansågs utöva ”befäl över” försvarsmakten i den betydelse som uttrycket användes i militära sammanhang. Uttrycket kommandomål byttes därför ut mot beteckningen ”regeringsärenden som gäller verkställighet inom försvarsmakten av författningar eller särskilda regeringsbeslut”. Bestämmelsen formulerades också på ett sätt som innebar att statsministern inför riksdagen skulle bära ett ansvar för handläggningen av de särskilda ärendena. Slutligen anförde departementschefen (prop. 1973:90 s. 121 f., 183 f. och 289) att den dåvarande avgränsningen av ärenden som kunde behandlas som kommandomål borde ses över i samband med följdförfattningarna.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till en ny lag om beslut i särskilda regeringsärenden. Den nya lagen innehåller bestämmelser om när beslut i ett regeringsärende får fattas av ett statsråd i enlighet med 7 kap. 3 § andra stycket RF. I lagen anges i vilka frågor beslut får fattas enligt lagen. Ett sådant beslut får fattas endast om ärendet är brådskande och beslutsformen inte är olämplig med hänsyn till det som ärendet avser eller av andra skäl.

Beslut enligt denna nya föreslagna lag får fattas i frågor om Försvarsmaktens krigsorganisering och mobilisering, totalförsvarspliktigas inkallelse och tjänstgöring i Försvarsmakten, utbildning i utlandet enligt lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet samt svenska örlogsbesök i utlandet och flygningar till utlandet med svenska militära luftfartyg. Beslut får även fattas i frågor om tillträde till svenskt territorium för utländska statsfartyg, statsluftfartyg och militära fordon samt uppehåll på svenskt territorium för utländska statsfartyg, och övningar av en främmande stats militära styrka på svenskt territorium samt undantag från vapenlagen (1996:67) enligt 11 kap. 3 § vapenlagen.

Utskottets överväganden

Lag om beslut i särskilda regeringsärenden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om beslut i särskilda regeringsärenden.

Propositionen

Regeringen föreslår att en ny lag om beslut i särskilda regeringsärenden ska införas och ersätta lagen om handläggningen av vissa regeringsärenden (SRÄ-lagen). Vad gäller de allmänna förutsättningarna för den särskilda beslutsordningen föreslår regeringen att för att ett beslut ska få fattas i den ordning som föreskrivs i 7 kap. 3 § andra stycket regeringsformen (RF) krävs att ärendet är brådskande och att beslutsformen inte är olämplig med hänsyn till det som ärendet avser eller av andra skäl. Beslutsformen ska få användas i sådana ärenden som återfinns i en uttömmande uppräknings i lagen.

Vissa ärendetyper som anges i den nuvarande SRÄ-lagen ska enligt regeringens förslag till modernisering av lagen tas bort och därmed inte längre kunna beslutas om genom den särskilda beslutsordningen som följer av 7 kap. 3 § andra stycket RF. Regeringen bedömer således att det inte längre finns behov av beslutsformen i fråga om reservofficerares och reservpersonals inkallelse och tjänstgöring i Försvarsmakten eller i frågor om anställning, kommandering samt placering av och tjänstledighet för personal i militär verksamhet. Detsamma gäller frågor om skyddsobjekt. Det finns inte heller längre behov av att kunna fatta beslut i den särskilda ordningen i fråga om Försvarsmaktens deltagande vid officiella ceremonier och i allmännyttig verksamhet.

Däremot föreslås att Försvarsmaktens krigsorganisering och mobilisering samt totalförsvarspliktigas inkallelse och tjänstgöring i Försvarsmakten även framöver ska kunna beslutas i den särskilda ordningen. Beslut i den särskilda ordningen ska enligt regeringens förslag få fattas i fråga om utbildning i utlandet enligt lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet och i fråga om svenska örlogsbesök i utlandet och flygningar till utlandet med svenska militära luftfartyg. Tillträde till svenskt territorium för utländska statsfartyg och statsluftfartyg ska även framöver kunna beslutas i den särskilda ordningen. Detsamma ska gälla för militära fordon. Vidare ska möjligheten att fatta sådana beslut i fråga om utländska statsfartyg utvidgas till att även omfatta tillstånd att göra uppehåll inom svenskt territorium. Beslut i den särskilda ordningen ska även få fattas i fråga om tillstånd för övningar av främmande stats militära styrka på svenskt territorium. Detsamma ska gälla för beslut om undantag från vapenlagen (1996:67) enligt 11 kap. 3 § vapenlagen.

Regeringen bedömer att förslagen inte leder till ökade kostnader eller innebär andra samhällsekonomiska konsekvenser. Regeringen föreslår att den nya lagen om beslut i särskilda regeringsärenden ska träda i kraft den 1 september 2014 då SRÄ-lagen ska upphöra att gälla. Regeringen bedömer att det inte finns något behov av övergångsbestämmelser.

Utskottets ställningstagande

Lagförslaget har inte mött några invändningar i någon motion. Enligt utskottet är lagförslaget väl avvägt. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta lagförslaget.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2013/14:179 Lag om beslut i särskilda regeringsärenden:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om beslut i särskilda regeringsärenden.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om beslut i särskilda regeringsärenden

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om när beslut i ett regeringsärende får fattas av ett statsråd i enlighet med 7 kap. 3 § andra stycket regeringsformen.

2 § I 3 § anges i vilka frågor beslut får fattas enligt denna lag. Ett sådant beslut får fattas endast om ärendet är brådskande och beslutsformen inte är olämplig med hänsyn till det som ärendet avser eller av andra skäl.

3 § Beslut enligt denna lag får fattas i frågor om

1. Försvarsmaktens krigsorganisering och mobilisering,
2. totalförsvarspliktigas inkallelse och tjänstgöring i Försvarsmakten,
3. utbildning i utlandet enligt lagen (1994:588) om utbildning för fredsfrämjande verksamhet,
4. svenska örlogsbesök i utlandet och flygningar till utlandet med svenska militära luftfartyg,
5. tillträde till svenskt territorium för utländska statsfartyg, statsluftfartyg och militära fordon samt uppehåll på svenskt territorium för utländska statsfartyg, och
6. övningar av en främmande stats militära styrka på svenskt territorium samt undantag från vapenlagen (1996:67) enligt 11 kap. 3 § vapenlagen.

Denna lag träder i kraft den 1 september 2014, då lagen (1974:613) om handläggningen av vissa regeringsärenden ska upphöra att gälla.